

## SOSYAL GÜVENLİK VE SOSYAL HİZMETLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Prof. Dr. Sait DİLİK

Sosyal güvenlik ve sosyal hizmetlerle ilgili olarak çok değişik tanımlar yapılmış ve değişik çerçeveler çizilmiştir. Örneğin sosyal hizmetler denilince genel ve geniş biçimiyle sosyal güvenlik, sağlık, eğitim, konut yapımı, toplum kalkınması gibi konular akla gelebilmektedir. Dar anlamda sosyal hizmetlerin içeriği ise sosyal çalışma mesleğinin kurum ve çalışma alanıyla sınırlandırılmaktadır. Öte yandan sosyal güvenliğin de herkesçe kabul olunan bir tanımını yapmak, özellikle dış sınırlarını saptamak güçtür. Biz burada, bu kavramlar için yapılan çok çeşitli tanım ve anlayışları verme ve bunları tartışma yoluna gitmeyeceğiz. Her iki kavramla ilgili olarak bize en uygun gelen tanımları esas alarak sosyal güvenlik ve sosyal hizmetlerin içeriğini vermeye çalışacağız. Sonra da sosyal güvenlik ve sosyal hizmetler arasındaki ilişkiler üzerinde duracağız.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğince, çeşitli ülkelerde sosyal hizmetler sistemlerinin gelişimi konulu bir araştırma yapmakla görevlendirilmiş bulunan bir uzmanlar grubu sosyal hizmetlerin genel bir tanımını aşağıdaki gibi yapmıştır :

“Sosyal hizmetler, bireylerin birbiriyle ve çevresi ile uyum sağlamasını kolaylaştırmak amacını taşıyan örgütlenmiş çalışmalardır. Bu amaç, birey, grup ve topluluklara ihtiyaçlarını karşılamada ve toplum yapısındaki değişimlere uyum sorunlarını çözmede yardımcı olmaya yönelik yöntemler yoluyla gerçekleştirilir; iktisadi ve sosyal durumların düzeltilmesi ile ilgili topluca önlemler de aynı amaca yöneliktir.”

Bir başka tanımla sosyal hizmetler kişi, grup ve toplumlara sosyal, ruhsal ve fiziksel yönlerden, olanaklar çerçevesindeki en yüksek refah düzeyine ulaşabilmeleri için yardım yapılmasıdır.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Bknz. W. Friedlander, Sosyal Hizmetin Kavram ve Metodları. Çev. B. Elkin, Ankara 1965, s. 8.

Sosyal hizmetlerin tipik özelliği, aileden topluluk ve devlete kadar uzanan bir grubun mensupları olarak bireylerle ilgilenmesidir. Sosyal hizmetler, ülkenin genel koşulları çerçevesinde bireylerin insana yaraşır bir biçimde varlıklarını sürdürebilecekleri ve ait oldukları grup ve toplumun bir üyesi olarak üzerlerine düşen görevleri yerine getirebilecekleri bir sosyal ortamı yaratma amacını taşır. Sosyal hizmetler bundan başka, geçici ya da sürekli olarak yardıma gereksinme duyan topluluk üyelerine, gerekli hizmetleri sunma durumundadır.

Yukarda sözü edilen uzmanlar grubunca, kapsamlı bir sosyal güvenlik sisteminde söz konusu olabilecek sosyal hizmet alanlarını göstermek üzere bir liste de düzenlenmiştir. Uzmanlar grubu bu listede, çeşitli başlıklar altında göstermiş olduğu sosyal hizmetlerin eksiksiz olmadığını, bunlara yeni hizmetlerin eklenebileceğini, bu hizmetleri başka alt başlıklar altında göstermenin de mümkün olduğunu belirtmiştir. Öte yandan Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği de bu listenin kullanılmasında dikkatli olunması gereğine değinmiştir. Bununla birlikte sözü edilen uzmanlar grubunun sosyal hizmetler konusunda yaptığı tanım ile bu hizmetleri göstermek amacıyla yaptığı liste en çok kabul gören tanım ve liste niteliğini taşımaktadır. Bu tanım ve listede sosyal hizmetler oldukça dar bir anlamda alınmakta, sosyal çalışma faaliyetleri ile eş anlamda kullanılmaktadır. Sözü edilen listede şu hizmetler yer almaktadır :

1. Sosyal Hizmetlere İlişkin Bir Sistemin Unsurları :

Aile ve çocuk bakım ve yardımı hizmetleri,

Ailelerde bireysel işler,

Ailelerde danışmanlık ve ebeveynlerin aydınlatılması,

Evlenme konusunda danışmanlık,

Çocuk bakımevleri ve yuvaları,

Ev işleri yardımı,

Normal bir aile ilişkisi olmayan çocuklara hizmetler,

Çocuk edinme,

Vasilik,

Bakıcı aile, ailelere yerleştirilecek çocuklar için barınma yerleri ve tesisler,

Yaşlılara bakım ve yardım,

Kronik hasta ve sakatlara bakım ve yardım.

2. Parasal Güçlüklerin Kaldırılmasına İlişkin Hizmetler :  
Olağanüstü durumlar yardımı,  
Yoksullara yardım,  
Okul aşevleri,  
Ucuzlatılmış yemekler.
3. Bedensel, Ruhsal ve Sosyal Bakımdan Sakat ve Sorunlular :  
Çocuklara Danışmanlık,  
Duygusal bakımdan rahatsız çocuklara bakım ve yardım,  
Bedensel ve ruhsal sakatların bakım ve rehabilitasyon hizmetleri,  
Evlenmemiş annelere yardım,  
Göçmen ve sığınmışlara yardım,  
Fuhuş yoluna sapmış ve ahlâksal bakımdan tehlikeye düşmüş kızların rehabilitasyonu,  
Alkolik ve uyuşturucu madde hastalarının rehabilitasyonu.
4. Birlik ve Dernek Hizmetleri :  
(Topluluk Hizmetleri)  
Yerel komiteler,  
Sosyal hizmet komiteleri,  
Halk komiteleri,  
Danışma ve enformasyon yerleri,  
Para toplama ve sağlanması için örgütler,  
Sosyal hizmetler için merkezi kayıt yerleri,  
Sosyal anket ve araştırmalar.
5. Grup Hizmetleri :  
Yetişkinler için geliştirme kursları,  
Serbest zaman plânlaması ve grup çalışmaları, örneğin çocuklar, gençler, yetişkinler ve yaşlılar için kulüpler,  
Belirli bir bölge için birlik binaları ve koloniler,  
Gençler için gündüz kulüp ve dinlenme yerleri, çocuk ve yarı yetişkinler için tatil kampları, aileler için tatil evleri.

## 6. Sosyal Alan Dışında Benzeri Hizmetlere İlişkin Hizmetler :

Sosyal tıp hizmeti,

Ruhsal hijyen ya da psikiyatrik sosyal çalışma,

Sakatların rehabilitasyonu,

Okulda sosyal çalışma,

Askeri yerlerde sosyal çalışma,

İşletmelerde sosyal çalışma,

Meslek danışmanlığı ve iş bulmaya ilişkin sosyal çalışma,

Yargı alanında sosyal çalışma,

Suçlulara yardım,

a) önleyici hizmetler,

b) ceza evlerinde sosyal çalışma,

c) cezanın çekilmesi ya da cezaevinden erken çıkılmasından sonra yol gösterme,

Konut yapımında sosyal çalışma,

Sosyal güvenliğin yönetim örgütlerinde sosyal çalışma,

Toplum kalkınması programlarında sosyal çalışma.

Bir başka tanımda sosyal hizmetlerin içeriği sosyal sigortaları da kapsayacak biçimde geniş tutulmaktadır. Bu tanıma göre : Sosyal hizmetler, kişi, grup ve toplulukların yapı ve çevre koşullarından doğan ya da kendi denetimleri dışında kalan yoksulluk ve eşitsizlikleri gidermek; toplumun değişen koşullarından ortaya çıkan sorunları önlemek ve insan kaynaklarını geliştirmek; kişi, aile ve toplum refahını sağlamak amacıyla düzenlenen hizmet ve programları kapsayan bir alandır. Bu alan örneğin sosyal yardım hizmetleri, çocuk ve aile refahı hizmetleri, fiziksel ve ruhsal sakatlar için yapılan hizmetler, ıslah hizmetleri, sosyal sigortalar, aile planlaması, konut sorunları ve toplum kalkınması gibi hizmet ve programları kapsar.<sup>1</sup>

Sosyal hizmetler kamusal, yarı kamusal ve bir ölçüde gönüllü özel kuruluşlar yoluyla yürütülmektedir. Kamusal kuruluşlarda finansman kaynaklarını vergiler oluşturmaktadır. Gönüllü özel kuruluşların finansman kaynakları, devlet katkıları dahil bu kuruluşların özel kaynak ve faaliyetlerine göre değişen gelirlerinden sağlanmak-

<sup>1</sup> III üncü Milli Sosyal Hizmetler Konferansı 11-14 Aralık 1968, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayını, Yayın No: 54, s. 305, 364.

tadır. Hizmetlerden yararlananlardan finansmana özel bir katkıda bulunmuş olma koşulu aranmamaktadır.

Sosyal hizmetlerin yürütümünde objektif birtakım faktörlere değil korunan kişinin özel durumuna yönelinmektedir. Özellikle gönüllü kuruluşlar için bu büyük ölçüde söz konusudur. Sağlanılacak hizmetler ve bu konuda ileri sürülebilecek hakların tam olarak tanınması yapılmamaktadır. Bu durumda sosyal hizmetten yararlanacak kişi hiç değilse belirli ölçüde yönetimin ya da sosyal yardımcının iyi niyetine bağlıdır. Başka deyişle sosyal hizmetlerin sağlanmasında yönetime belirli ölçüde gereksinimi saptama ve denetleme yetkisi tanınmaktadır.

Sosyal hizmetler hakkında yukarıda yapılan kısa açıklamalardan sonra şimdi biraz da sosyal güvenlik kavramı ve bu kavramın içeriği üzerinde duralım :

Sosyal güvenliği, belirli sosyal risklerin iktisadi sonuçlarına karşı kişinin korunması, güvenliğinin sağlanması, şeklinde tanımlamak mümkündür. Sosyal politika, sosyal bakımdan güçsüz, dar gelirli grupların yaşama düzeyini olumlu yönde etkileme çabasıdır. Sosyal güvenlik dolaylı biçimde bu hedefi de kapsamakla birlikte asıl olarak, kişinin ulaştığı olduğu yaşam düzeyini koruma ve sürdürme amacını taşır. Bunun yanında en az geçim düzeyi ve gelirlerin bu düzeyin altına düşmesini önleme çaba ve anlayışı da sosyal güvenliği etkiler.

Geniş anlamda sosyal güvenlik, bir görüşe göre, asıl ya da dar anlamdaki sosyal risklerin iktisadi sonuçlarına karşı kişiyi koruma yanında, istihdam, yerleştirme, mesleki ve genel eğitim, meslek seçmede yardım, ekonomide verimliliğin artırılması ve geniş anlamda sağlık önlemleri gibi konuları da kapsar.

Asıl ve normal anlamda sosyal güvenliğin kapsamı bu kadar geniş değildir. Bunu saptamada, sosyal hizmetlerde yaptığımız gibi yine birtakım önemli uluslararası kuruluşların, Uluslararası Çalışma Örgütünün, görüş ve kararlarından yararlanabiliriz. 1944 yılında Philadelphia'da toplanan Uluslararası Çalışma Konferansı sosyal güvenliğin kapsamına giren sosyal riskleri somut olarak belirleme yoluna gitmiştir. Konferans sözü edilen riskleri şöyle sıralamıştır : a) hastalık, b) analık, c) malullük, d) yaşlılık, e) aileyi geçindirenin ölümü, f) işsizlik, g) normal sayılmayacak ölçüde artan giderler, h) meslekle ilgili riskler (iş kazaları ve meslek hastalıkları). Bu anlayışta günümüze kadar pek önemli değişiklikler olmamıştır.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 1951 yılında Cenevre'de topladığı konferansta aldığı bir karara göre ise, sosyal güvenlik söz edilebilmesi için yukarıda belirtilen risklerin karşılanmasından başka: a) bu risklerin karşılanması kanunla düzenlenmiş olmalıdır; b) sosyal güvenlik çalışmaları kamusal, yarı kamusal ya da özerk kuruluşlarca yürütülmelidir.

Bilindiği üzere Uluslararası Çalışma Örgütü'nün, 1952 tarihli konferansında kabul olunan, sosyal güvenliğin asgari normları hakkındaki 102 sayılı sözleşme de sosyal güvenliğin risk kapsamını belirleyen uluslararası belgelerden birini oluşturmaktadır. Burada saptanan kapsam da Philadelphia Konferansında belirlenenden pek farklı değildir.

Bir anlayışa göre sosyal güvenlik, sosyal sigortalar ve sosyal refah hizmetlerinden oluşan bir sistemdir. Örneğin kalkınma planlarımızda sosyal güvenlik sistemi içinde sosyal sigortalar ve sosyal refah hizmetleri iki araç olarak kabul edilmiş ve sosyal sigortalarla karşılanmayan hizmetler, sosyal refah hizmetleri ile karşılanır görüşü savunulmuştur.<sup>1</sup>

Yukardaki tanım ve açıklamalardan da anlaşılacağı üzere sosyal hizmet ve sosyal güvenliğin kuramsal çerçeve ve sınırları günümüzde henüz kesin çizgilerle belirlenmiş değildir. Gerçekten sosyal hizmetlerin alanına giren birçok konu sosyal güvenlik içinde, sosyal güvenliğin alanına giren birçok konu da sosyal hizmetler arasında gösterilmektedir. Bu alandaki kavram karışıklığı bu kadarla da kalmamakta; sosyal güvenliği bütünüyle sosyal hizmetlerin içinde, sosyal hizmetleri ise bütünüyle sosyal güvenliğin içinde gösteren tanımlar yapılabilmektedir. Sosyal hizmetler ve sosyal güvenlik kavramları uygulamada da değişik biçimlerde yorumlanmakta ve böylece birbirine karıştırılmaktadır. Bir ülkede sosyal güvenliğin bir parçası olarak yürütülen bir önlem, başka bir ülkede başka alanlara ya da örgütlere bağlı olarak yürütülebilmekte ve hatta devletin yetki alanı dışına çıkmaktadır. Bazı ülkelerde ise sosyal güvenlik sistemi belirli sosyal hizmetleri de içermekte ve bu hizmetler ayrı bir önlemler paketi olarak değil, sosyal güvenliğin bir başka yönü, görünümü olarak kabul olunmaktadır.

Öte yandan bu kavramlar birbirinden titizlikle ayrılmaya çalışıldığında bile, sosyal güvenliğin karşıladığı risklerin ve bu risklerin karşılanması amacıyla sosyal güvenlik örgütlerince uygulamada sağ-

<sup>1</sup> N. Yalçıntaş, III ncü Milli Sosyal Hizmetler Konferansı, a.g.e., s. 121.

lanan sosyal gelirlerin ayrıntılarına inildikçe, sosyal hizmet ve sosyal güvenlik kavram ve çalışma alanlarının çakışması, birbirinin içine girmesinin bir yerde kaçınılmaz olduğu görülmektedir.

Sosyal hizmetler ve sosyal güvenlik kavramları arasındaki sınırların belirlenmesi için her iki kavramın ana fonksiyonları üzerinde durulmuştur. Sosyal güvenlik sistemlerinin ana fonksiyonunun sosyal risklere karşı parasal sosyal gelir sağlamak olduğu söylenmiştir. Sosyal hizmetlerin ana fonksiyonu ise nesnel oluşunda aranmıştır.

Gerçekte de sosyal güvenlik örgütleri genel kural olarak sosyal risklerin yol açtığı gelir kayıplarını, ilgililere parasal sosyal gelir sağlayarak gidermektedirler. Yine birçok sosyal risklerin yol açtıkları gider artışlarına karşı (örneğin çocuk yetiştirme, cenaze, yol giderleri gibi) sosyal güvenlik örgütlerince parasal sosyal gelirler sağlanmaktadır. Ancak hastalık, kaza ve analık durumlarının yol açtığı gider artışlarının karşılanmasında sosyal güvenlik örgütlerinin uygulamaları değişiktir. Bazı ülkelerde bu risklere karşı sağlanan sosyal gelirler nesneldir. Başka deyişle sigortalılar sosyal güvenlik örgütlerinin kurmuş oldukları sağlık kurumlarında muayene ve tedavi olunmakta, gerekli ilaçlar kendilerine verilmektedir. Bu uygulamanın nedenleri belirli sağlık mal ve hizmetlerinin tüketiminin sağlanması ve sosyal gelirin amaç dışı kullanılmasının engellenilmesidir. Diğer bir neden ülkede yeterince sağlık kurumu ve personeli bulunmamasından ötürü sosyal güvenlik örgütünün kendi sağlık kurumlarını bizzat kurma zorunda kalmasıdır. Bazı ülkelerde sosyal sigortalar sağlık kurumları kurmamakta, mevcut resmi ve özel sağlık kurumları ve serbest doktorlarla sözleşmeler yapma yoluna gitmektedirler. Bu ülkelerin çoğunda sağlık tesisleri kurulması devletin ve yerel yönetimlerin görevi olarak görülmektedir. Devletin, sosyal güvenlik örgütlerince sağlık kurumları kurulması yoluyla, yükünü azaltmak ve yükü sigortalılara yüklemek doğru görülmemektedir. Buna karşı sosyal güvenlik örgütlerinin sağlık kurumları kurmadığı ülkelerin bazılarında sigortalılar muayene ve tedavi ücretlerini ve ilaç bedellerini önce kendileri ödemektedir. Sigortalıların yapmış oldukları giderler sosyal güvenlik örgütlerince belirli tarifelere göre sonradan parasal olarak kendilerine geri ödenmektedir. Bazı ülkelerde ise sosyal güvenlik örgütlerince ilgililere tedavi için yalnızca belirli tutarda bir para ödenmesi yoluna da gidilmektedir.

Öte yandan birçok durumlarda sosyal güvenlik örgütlerince sağlanan sosyal gelirlerin etkili olabilmesi için, kural olarak parasal olan sosyal gelirlerin de mal ve hizmet şeklindeki sosyal gelirlerle desteklenmesi gerekmektedir. Bunun tipik bir örneğini işsizlik sigortası

oluşturmaktadır. İşsizlik sigortası ve iş bulma hizmetleri arasında sıkı bir işbirliği gerekli olmaktadır. Aynı şekilde yaşlılık ve sakatlık durumunda ilgililere parasal sosyal gelir yanında huzur evleri, yemek servisleri; çalışma hayatına dönmesi beklenen sakatlar için işe alıştırma ve yerleştirme çalışmaları; çocuk bakımı durumunda mama sağlanması, kreş ve yuvalar açılması gibi nesnel hizmetlerin sunulması gerekmektedir. Modern sosyal güvenlik düzenleri bu hizmetleri kendi bünyeleri içinde sunmakta ya da sunma eğilimi içinde bulunmaktadır.

Yukarda değinilenler dışında sosyal hizmetlerin alanı içine giren nesnel sosyal gelirlerin daha bir çoğu sosyal güvenlik örgütlerinden sosyal gelir alanlarca da gereksinilmektedir. Örneğin ev hizmetleri yardımı, kreş ve yuvalar, serbest zaman değerlendirilmesi ve diğer sosyal faaliyetler, yetimler ve diğer çocuklar için bakımevleri, bakıcı aileler yoluyla koruma, hukuk yardımı, vasilik, aileler için danışmanlık hizmetleri ve uyum sağlamada yardım, bazı ihtiyaçların karşılanmasına aracılık etme, aile bütçesinin düzenlenmesinde yardım, şehirlerde sosyal tesisler gibi.

Görülüyor ki sosyal güvenlik ilke olarak parasal sosyal gelirlerle sosyal riskleri karşılamaya çalışsa bile, bunu mal ve hizmet biçimindeki sosyal gelirlerle desteklemek zorundadır. Kaldığı birçok sosyal güvenlik düzenleri bazı alanlarda, örneğin hastalıkların tedavisinde -yukarda değinildiği gibi- nesnel sosyal gelir (tedavi parası ödeme yerine tedavi hizmeti sunma) yolunu seçmiş bulunmaktadır. Buna karşılık sosyal hizmetler de, ilke olarak mal ve hizmet biçiminde yararlanarak sağlamaya yönelik olmakla birlikte, belirli koşullarda parasal sosyal gelirlere yer vermek zorundadır.

Görülüyor ki sosyal güvenlikle sosyal hizmetlerin bu ölçüte dayanılarak birbirinden tam olarak ayrılması, sınırlarının çizilmesi pek mümkün olmamaktadır. Özellikle sosyal güvenliğin sosyal sigortalar dışındaki, sosyal yardımlar ya da devletçe bakılma yöntemlerine dayandırılması durumunda sosyal güvenlikle sosyal hizmetleri birbirinden ayıran sınırların çizilmesi güçleşmekte ve her iki kavram birbirinin içine girmektedir. Çünkü bu yöntemlerin uygulanması durumunda sosyal güvenlik ve sosyal hizmetler birbirine organizasyon, sosyal gelirlerin sağlanış biçimi ve finansman ilkeleri yönlerinden de yaklaşmaktadır.

Durumun daha açıklığa kavuşturulabilmesi için sosyal güvenliğin yöntemlerini burada çok kısa bir biçimde açıklayalım. Bu yöntemler 1) sosyal yardımlar; 2) sosyal sigortalar; 3) devletçe bakılmadık.



Kuramsal olarak her yöntemin yalnız başına, sosyal güvenliği sağlamada yeterli olabileceği savunulmaktadır. Uygulamada daha çok her üç yöntemden de yararlanılmakta ve karma bir yol izlenilmektedir. Ancak bu yöntemlerden biri, özellikle sosyal sigortalar ya da devletçe bakılma yöntemleri, genellikle temel yöntemi oluşturmakta, diğerleri bu yöntemi tamamlayıcı bir işlev görmektedir.

- 1) Sosyal Yardım Yöntemi : Bu yöntemde kişilere sosyal gelir sağlanması, bunların yoksul olmaları koşuluna bağlanmıştır. Böylece sosyal yardım kurumlarına, sosyal gelirin sağlanması konusunda bir tür takdir yetkisi tanınmıştır.

Sosyal yardımlar kamusal, yarı kamusal ya da özel kurumlarca yürütülebilir. Şüphesiz sonuncu durumda, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 1951 tarihli yukarıda değindiğimiz kararına göre sosyal güvenlik söz edilmesi mümkün olmayacaktır. Sosyal yardım kamusal örgütlerce yürütülüyorsa finansman kaynağını vergiler oluşturacaktır. Özel kuruluşlarca yürütülen sosyal yardımların parasal yükü, bu kuruluşların bireysel karar ve çabalarına göre devlet bütçesinden yapılan katkılar, başka deyişle vergiler dahil değişik kaynaklardan karşılanacaktır.

Sosyal yardımlarda yardım göreceklere sağlanılacak sosyal gelirlerin tutarı kanunlarla saptanmamıştır. Bu konuda yalnızca genel ilkeler konulmuştur. Bireysel olarak sağlanacak sosyal gelirlerin nitelik ve tutarı yoksulluk ve gereksinimin önem ve türüne göre değişecektir. Yoksulluk ve gereksinim durumu bireysel olarak kontrol olunmaktadır. Bunun nedeni kendi kendine yardım ya da ailenin yardımının mümkün olduğu durumlarda kişiye sosyal yardım yapılmamasıdır. Sosyal yardımların özelliği, mümkün ise, kişiyi en çabuk yoldan çalışma hayatına tekrar sokma ve emek geliri ile geçinebilir duruma getirme amacına yöneliktir.

- 2) Sosyal sigorta yöntemi : Bu yöntemde sosyal güvenlik sosyal sigortalar yoluyla sağlanmaktadır. Sosyal sigortalarda sigortacılık tekniğinden yararlanılmaktadır. Sigortalılara sağlanacak sosyal gelirler genel ve objektif esaslara göre kanunlarla önceden saptanmış ve hak teşkil etmektedir. Ödenen primlerle elde olunan sosyal gelirler arasında birçok durumlarda sıkı bir ilişki vardır. Buna karşın sosyal gelirlerle kişinin özel durumu ve ihtiyaçları arasında da belirli ölçüde iliş-

kiler bulunmaktadır. Sosyal sigortalar başlıca aşağıdaki ilkelerin karışımından oluşmaktadır.

- a) Zorunluluk ilkesi : sosyal sigortaya katılım zorunludur.
  - b) Sigortacılık ilkesi : sigortacılık tekniğinden yararlanılarak sigortalılar arasında risklerin dağılımı, ya da başka deyişle eşitlenmesi sağlanmaktadır.
  - c) Kendi kendine yardım ilkesi : her sigortalının kendi riskine uygun primi kendisinin ödemesi. Bu ilkenin uygulamadaki izlerini işçi primlerinde görüyoruz.
  - d) Sigortalılar arasında yeniden gelir dağılımı : yüksek gelirlili sigortalılardan diğer sigortalılara oranla ve bunlar yararına daha yüksek prim alınmaktadır. Uygulamada bu ilke sigortalıların kişisel risk durumlarına bakılmaksızın gelirleri üzerinden prim alınması, fakat sağlanan sosyal gelirlerde ödenen primlerin her zaman gözönünde bulundurulmaması yoluyla gerçekleştirilmektedir.
  - e) Finansmana dışardan katkı ilkesi : işverenler, gereğinde devlet sosyal sigortaların finansmanına katkıda bulunmaktadır.
- 3) Devletçe Bakılma Yöntemi : Bu yöntem, toplumun her üyesine finansmana prim ya da benzeri biçimde özel bir katkıda bulunmaksızın devletten, tutar ve koşulları kanunlarla genel biçimde önceden saptanmış bir sosyal gelir alma hakkının tanınmasıdır. Bu yöntemde karşılaşılan sosyal risklerin nedenlerine bakılmaksızın ve kişisel fark gözetilmeksizin toplumun tüm üyelerinin temel ihtiyaçlarının devletçe karşılanması esastır. Başka deyişle sosyal tehlikelere karşı kişisel sorumluluk ortadan kaldırılmış, riskler bir tür toplumsallaştırılmıştır. Bu yöntemde sosyal güvenliğin finansmanı vergilerle karşılanmaktadır.

Yukardaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, sosyal güvenlik örgütlerince sağlanan sosyal gelirler ile sosyal hizmetler, aralarında farklar bulunmakla birlikte, birçok noktalarda işlevsel ya da örgütsel açıdan birleşmekte ve birbirlerinin içine girmektedirler. Kaldı ki, yukarda da belirtildiği gibi, yalnız sağlanan bazı sosyal gelirler değil, birçok yerde bütünüyle sosyal sigortalar ve böylece sosyal güvenlik sistemleri, sosyal hizmet ya da sosyal refah hizmetleri kavram ve listeleri içinde; ya da bunun tam tersi yapılarak, sosyal hizmetler, sosyal güvenlik sistemi içinde gösterilmektedir. Öte yandan

hemen hemen her sosyal hizmetin uygulamada hiç değilse bir ülkede bir sosyal güvenlik örgütüne yürütülmekte ve yönetilmekte olduğu vurgulanabilir.

Yukardaki açıklamalar, sosyal güvenliğin kapsamına girenlerin ihtiyaçlarının yeterli bir biçimde karşılanabilmesi yönünden, sosyal güvenlik ile sosyal hizmetler arasında sıkı bir koordinasyon sağlanmasının zorunlu olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu koordinasyon örgütsel yönden 1) birlikte çalışma, 2) entegrasyon yollarıyla gerçekleştirilebilir. Birinci durumda sosyal güvenlik ve sosyal hizmetler ayrı örgütlerce yürütülmekle birlikte, bunlardan yararlanacak kişilerin sorunlarını çözmeye bu iki örgütçe işbirliği yapılacaktır. İkinci durumda ise sosyal hizmetler, sosyal güvenlik örgütüne sağlanacaktır; bunun tersi ise mümkün değildir.

Sosyal güvenlik ve sosyal hizmetler örgütleri arasındaki işbirliği, ancak zorunlu sosyal hizmetlerin önemli ölçülere ulaşması durumunda anlam kazanacaktır. Bu nedenle sosyal hizmetlerin yeterince gelişmediği yeterli sosyal hizmet örgüt ve elemanlarının bulunmadığı birçok ülkede sosyal güvenlik örgütleri, üyelerine sosyal hizmetleri de bizzat sağlama yoluna gitmektedirler. Sosyal hizmetlerle sosyal güvenlik arasında sözü edilen işbirliği kanunlarla, siyasal ve yönetsel anlaşmalar yoluyla gerçekleştirilebilir. Etkili fakat zaman alıcı bir diğer yol ise, her iki örgüt sorumlularının bireysel sorunların çözümü için sık sık görüşme ve toplantılar yapmalarıdır.

Sosyal güvenlik ile sosyal hizmetlerin entegrasyonu ise, mevcut hizmetlerin iki ayrı örgütçe sağlanmasının önlenmesi ve gerekli sosyal hizmetlerden tüm toplumun yararlandırılmasına karar verilmesi durumunda anlamlı olacaktır. Bu yolun yararı, sosyal güvenlikten yararlananlara aynı örgüt içinde, gerekli sosyal hizmetlerin de sağlanması ve böylece hizmetlerin daha etkili ve tasarruflu biçimde yürütülmesidir. Sosyal güvenlikle sosyal hizmetlerin birlikte yürütülmesi durumunda, sosyal güvenliğin yöneticileri arasında sosyal yardımcıların (sosyal hizmet uzmanlarının) da bulunmasının gerekli olacağı açıktır.

Sosyal güvenliğin çeşitli yönleriyle ilgili sorunların çözümünde sosyal hizmetlerin çalışma yöntemlerinden yararlanılması, sosyal güvenlik örgütüne sağlanan sosyal gelirlerin daha insancıl ve kişiye dönük olmasını ve sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılmasını sağlayacaktır. Sosyal hizmetler sosyal güvenlik çalışmalarına dinamik unsurlar katacaktır. Tersii durumda sosyal güvenlik prim toplama, fon-

ları işletme ve sosyal gelir dağıtma işlemlerinden ibaret kalacaktır. Oysa uzmanların çoğunluğu, sosyal güvenlik ve sosyal hizmetlerin artık sosyal politikanın ayrı unsurlarını oluşturmadığı; insan refahının yükseltilmesi amacına dönük yeni gelişimlerin birbirine sıkı biçimde bağlı yönleri olduğu görüşünde birleşmektedirler.

**Yararlanılan Başka Kaynaklar :**

- Dilik, S. : Türkiye'de Sosyal Sigortalar, Ankara 1972.
- Handwörterbuch der Sozialwissenschaften.
- Staatslexikon.